

ELS BARONS DE BELLPUIG I LA REVIFALLA DE PALAMÓS AL SEGLE XVIII: LA CAPELLA DEL SANT CRIST (1766-1770)

per Gabriel Martín i Roig

A partir del quart decenni del segle XVIII, després dels anys de misèria que seguiren a la guerra de Successió i l'assetjament de pirates algerians i corsaris anglesos, per la vila de Palamós va suposar la fi a un llarg període d'inestabilitat, de guerres i l'inici d'una lenta recuperació econòmica. Un procés de redreçament que va portar uns anys de prosperitat, enriquiment i, fins i tot, cert esplendor que va començar amb el regnat de Carles III (1759-1788) i es va perllongar fins la primera meitat del segle XIX. Aquesta dinàmica econòmica va afavorir la consecució de nous projectes arquitectònics i artístics, que s'inscriuen dins del barroc tardà i el primer neoclassicisme, i que van contribuir notablement a enriquir el patrimoni local i a oferir una nova imatge de renovació i prosperitat. Alguns d'aquest projectes es van dur a terme gràcies a la contribució econòmica i sota el patronatge dels barons de Bellpuig, que allora foren comtes de Palamós: Francisco Javier Fernández de Córdoba, Folch de Cardona, Requesens i Aragó, duc de Sessa, de Baena, entre altres títols... i la seva filla, la també baronessa de Bellpuig, Ventura Fernández de Córdoba i el seu marit consort Ventura de Osorio de Moscoso i Guzmán.

La revifalla de Palamós es relaciona amb la recuperació econòmica que es visqué en el Principat a partir del segon quart del segle XVIII, i es pot atribuir a diversos factors que tenen una gran repercussió a nivell local. El primer d'ells fa referència a les obres de remodelació del port que es dugueren a terme durant el segon quart del segle XVIII. El 31 d'agost de 1726 es signà el contracte que hauria de donar un nou impuls al moll comercial. Era una empresa que calia fer

ja que durant les primeres dècades d'aquesta centúria, l'estat de degradació, la destrucció soferta per les tempestes i els atacs corsaris havien escapat una part d'aquest. Les obres de reconstrucció i fortificació del nou moll foren costejades per don Francisco Javier Fernández de Córdoba, baró de Bellpuig, i com s'ha dit, alhora comte i senyor de Palamós, atenent a una aspiració que feia anys que perseguia. El mestre Josep Prats, de Barcelona, fou l'adjudicatari de les obres com a empresari municipal. Per tal de fer complir tot el pactat, el comte va enviar a Palamós el seu procurador general, Pere Gomar, personatge domiciliat a la ciutat de Lleida i a la vila de Bellpuig.¹ En poc temps, el moll construït va convertir-se en un dels puntals del redreçament de la vila.

Trobem en el comerç del gabarró o galda, un altre dels factors que contribueix en aquesta recuperació. Després de la proliferació pel territori català de les fàbriques d'indians, on es confeccionaven sedes i teles pintades, hi hagué una creixent demanda de galda (una mata seca i rogenca de la qual s'extreia un tint de color groguenc). En un atlas geogràfic del segle XVIII escrit per Nicollé de la Croix, en descriure geogràficament Palamós, ja hi fa constar la importància que havia adquirit el seu comerç en aquesta vila: "*Tiene en su territorio la planta llamada Gualda (...) la cual sirve para los tintes amarillos de los géneros de lana, indianas y lienzos pintados. Los naturales benefician esta planta llevándola por mar, no solamente a Barcelona y demás pueblos del Principado, sino también a Francia*".² Pocs anys després, el 1790, també l'insigne viatger i escriptor Francisco de Zamora, en un manuscrit on descriu el port de Palamós,³ hi fa constar: "*Nótese que en Palamós se embarca mucha gualda, que se coge en esta villa y su bailía y también en Palafrugell alguna poca. Sirve para tintas. Se cultiva sembrándola los primeros de abril, y se coge por últimos de mayo o primeros de junio. Es cosecha útil, y de sólo 40 días*".⁴

A part dels mariners i els comerciants que es beneficiaren de l'impuls propiciat pel nou moll, hi hagué una altra indústria, la del suro, que també aprofità les infraestructures portuàries. Tot i que hi ha dades del transport de suro des del 1718, no fou fins la segona meitat del segle XVIII en què l'augment d'aquesta

1.- Josep Maria MADURELL, "Les obres del port i de les fortificacions de Palamós (1517-1726) Contribució a la seva història", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 20, 1970, pàgs. 79-80.

2.- La cita procedeix del llibre *Geografía Moderna* de l'Abad Nicollé DE CROIX, una edició traduïda i augmentada per Josef Jordan i Frago, Editada a Madrid per l'impressor Ibarra el 1779. Uns anys més tard, en el llibre *Atlante Español* editat en Castellà el 1781 per Bernardo Espinalt i García, es torna a fer constar el seu conreu a les rodalies de Palamós.

3.- Francisco de Zamora Peinado, fou un escriptor il·lustrat que va deixar diversos diaris manuscrits que reflectien els seus viatges a finals del segle XVIII per Andalusia, Marroc i Catalunya. En les seves descripcions geogràfiques va examinar, entre molts altres aspectes, la indústria, l'agricultura i els sistemes de propietat en la major part de Catalunya. Francisco de Zamora "Manuscrit relatiu al seu viatge a les comarques baixempordaneses", 1790 inclòs en el *Diario de los viajes hechos en Cataluña*. Actualment hi ha una edició de Ramon Boixareu (Barcelona, Curial, 1973).

4.- Salvador LLOBET, "Los viajes de Francisco de Zamora en Cataluña y la geografía económica del principado". *Revista de Geografía*, núm. 1, volum 4, 1970, pàgs. 81-91.



Fotografia antiga on es pot veure l'antic moll comercial de Palamós construït durant la primera meitat del segle XVIII.

indústria va repercutir de manera significativa en l'economia de la vila.⁵ L'èxit i la demanda de la manufactura del suro a França, concretament a la regió de la Xampanya, fa que la nova forma de tapar les ampolles fos coneguda de seguida a l'Empordà. Gràcies a l'exportació de taps de suro cap al port de Marsella, la indústria surera va representar un reequilibri molt important per a l'activitat de la vila.⁶ Per entendre la rellevància que va adquirir l'ofici de taper a Palamós només cal consultar el valuós estudi de Pere Trijueque sobre la variació d'oficis més corrents d'aquesta vila, on es pot comprovar que entre els anys 1701-1750 el percentatge de palamosins que exerceixen aquesta feina és només d'un 0,4 per cent, mentre que entre 1751-1800 ja son tapers el 6,3% de la població activa. Aquest percentatge arribarà fins el 50% a mitjans del segle XIX.⁷

Si a tot això afegim el creixent comerç d'oli i vi, i el permís de comerciar amb Amèrica, s'entén que en pocs anys el port de Palamós tornés a recuperar la

5.- El primer taper documentat de tota la comarca del Baix Empordà apareix a Palamós el 1740; fou Pierre o Pere Ballet, procedent de França. El següents tapers enregistrats ja son del 1752. Pere TRIJUEQUE I FONALLERAS. *La gent de la vila de Palamós, 1562-1950. Dades demogràfiques, procedència de cognoms, corrents migratoris, oficis i evolució dels noms*, Ajuntament de Palamós, 2008, pàg. 61.

6.- Pere TRIJUEQUE I FONALLERAS. *Breu recull de la història de Palamós*, Ajuntament de Palamós, 2000, pàgs. 74-75.

7.- Pere TRIJUEQUE I FONALLERAS. *La gent de la vila de Palamós, 1562-1950...*, Ajuntament de Palamós, 2008, pàgs. 59-61.

importància que va tenir durant els segles XVI i XVII.⁸ De nou es va convertir en un lloc favorable per a les relacions comercials, sobretot amb el Marroc, Berberia i Itàlia.⁹ No en va, el camarlenc Torres Amat Tiberi va deixar escrit que Palamós era “*uno de los puntos de la costa española del Mediterraneo de que salen más barcos para Civitavecchia*”.¹⁰ Una afirmació gens estranya, si considerem que durant les darreres dècades del segle XVIII s’activa notablement el comerç per cabotatge.¹¹

Aquest moment de puixança comercial per Palamós, que tant breument s’ha justificat, va trobar repercussió en la construcció de nous projectes arquitectònics, inscrits dins l’estil del barroc tardà, que havien de substituir, ampliar o renovar vells edificis religiosos que havien viscut uns anys d’oblit, desatesos per la precària situació econòmica dels palamosins. Així en un curt període de temps es dugueren a terme quatre grans empreses que cal destacar: l’església de Santa Eugènia de Vila-romà (1765-1810), L’Hospital i la Capella del Carme (1768-1771), la nova església del convent dels Agustins (1771-1791) i la Capella del Sant Crist, altrament coneguda per Capella Fonda de l’església de Santa Maria de Palamós (1766-1770).

Aquest darrer projecte fou potser el que va tenir una major rellevància artística i simbòlica, perquè l’església de Santa Maria de Palamós sempre ha estat l’edifici religiós de major importància en la vila, el de major significació litúrgica, en definitiva sempre havia estat un puntal pels palamosins, i en tres segles d’història era la primera modificació important que es decidia fer en la seva estructura. Per altra part, cal entendre la importància simbòlica del projecte: la nova capella fonda havia d’acollir la representació del Sant Crist (una talla de fusta dels segles XV-XVI), una imatge miraculosa molt venerada en aquesta vila costanera (relacionada amb nombroses llegendes i fets extraordinaris). Des del punt de vista polític, es volia posar tota l’atenció en construir un oratori ben engalanat i de bella factura pensat per satisfer el nou bisbe de Girona, el prelat Manuel Antonio Palmero, qui sistemàticament va promoure una política de construcció de capelles fondes en esglésies de les comarques gironines. A tot això cal afegir la intenció de dotar la capella d’un retaule de considerables proporcions, que fos capaç d’acollir la imatge del Sant Crist. Un projecte de tanta importància amb tals implicacions

8.- A part dels ja esmentats, els altres productes que sortien de Palamós durant el segle XVIII, foren bàsicament peix, cereals, llenya, carbó i gallines. Tres o quatre vaixells eren els encarregats de fet arribar aquest productes a Barcelona. A finals de segle Palamós compta amb set embarcacions pel comerç amb Amèrica i vint-i-cinc pel comerç de vi i suro amb Itàlia i França. *El port de Palamós*. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1991, pàg. 58.

9.- Montserrat MOLÍ i FRIGOLA, “El viceconsulat pontifici de Palamós-Sant Feliu de Guíxols (1830-1870)”. *Annals de l’Institut d’Estudis Gironins*, vol XXIII, 1976, pàg. 140.

10.- Torres Amat Tiberi (19-juny-1830): ASV, AN Madrid, 283, 54.

11.- Privilegi només concedit als ports de Palamós, Blanes, Cadaqués, l’Escala, Sant Feliu de Guíxols i la Selva de Mar, segons consta en el *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona*.



Vista general de la Capella Fonda o Capella del Sant Crist de Santa Maria de Palamós (1766-1769).

religioses i polítiques, de seguida va despertar l'interès de la comtessa de Palamós, Ventura Fernández de Córdoba, que es mostrà disposada en impulsar, tutelar i contribuir en aquesta empresa.

El primer pas el van donar els pabordes de la confraria del Sant Crist, també coneguda amb el nom de Nostra Senyora de la Porta de l'església de Santa Maria, quan varen adquirir, el 18 de febrer del 1766, un solar a la part de ponent de l'església. Sobre aquest terreny es va aixecar la nova Capella Fonda¹² que s'obriria des de la capella de Sant Cosme i Sant Damià, tot triplicant així la seva superfície anterior.¹³

Pocs mesos després, el 25 de maig de 1766, Bernard Geli, reverend i rector de la parròquia, va convocar en el lloc anomenat "cementiri dels estrangers" diverses personalitats per a beneir la primera pedra de la capella fonda, segons el ritual romà i l'estil del bisbat de Girona.¹⁴ Assistiren a la cerimònia les autoritats locals, els preveres beneficiaris de la parròquia, la comunitat de frares agustins del convent de Nostra Senyora de Gràcia, i, entre les autoritats forànies, cal destacar Domènec Vallmanya del Castell de Calonge, que actuava com a comissionat de la comtessa

12 .- AHG. NP, núm.371; 18/2/1766.

13 .- Pere TRIJUEQUE I FONALLERAS, "L'església parroquial de santa Maria de Palamós. Notes inèdites". *Estudis sobre el Baix Empordà*, núm.12, 1993, pàgs. 120-121.

14 .- AHG NP, núm 371; 25/5/1766.



Detall de la decoració de les petxines de la capella fonda (1766-1769)

de Palamós, Ventura Fernández de Córdoba, consort de l'excel·lentíssim senyor Josep Guzmán, Vélez, Ladrón de Guevara i Tassis, un gran d'Espanya de primera classe. Aquest fet posava de manifest l'interès que els comtes de Palamós havien mostrat sovint en cuidar les seves possessions i fer prosperar el seu comtat. Cal recordar que en aquella època la noblesa tenia un gran sentiment de propietat, de pertinença de les terres que els havien estat atorgades. Això es pot comprovar en una carta de la comtessa adreçada al comissionat Domènec Vallmanya, que en va fer lectura pública durant el mateix acte: *“En virtud de esta mi orden, pasarás a mi villa de Palamós y sentarás la primera piedra en la obra de aquella iglesia parroquial, con la solemnidad que corresponde, para lo cual te doy comisión en forma, con la prevención de que esta carta la has de presentar al Ayuntamiento, cofrades y demás personas que sea necesario para su inteligencia y cumplimiento”*.¹⁵ Després de la lectura, fou el propi comissionat de la comtessa qui col·locà la pedra beneïda en els fonaments de la nova capella.

15.- Cal fixar-se que la comtessa parla de “mi villa”, en un clar sentiment de propietat quan es refereix a Palamós. “Carta datada el 27 d’abril de 1766 per la Marquesa, condesa, duquessa de Sessa a la ciutat d’Aranjuez”. AHG NP, núm 371; 25/5/1766.



Escut d'armes dels comtes de Palamós, Ventura Fernández de Córdoba i José de Guzmán Vélez i Ladrón de Guevara a la capella del Sant Crist(1769).

Si llegim detingudament aquest mateix document redactat pels notaris Josep Joaquim i Manel Prats¹⁶, sembla que ja amb anterioritat, les autoritats varen intentar la construcció d'una capella fonda en aquell mateix indret: *“es el lugar en que de nuevo se intenta construir a expensas de diferentes devotos, una capilla honda”*. Però segurament l'escassetat de diners o la manca d'un acord amb Martí Garrell, que era el propietari del terreny, ho devia impedir.

El projecte es va encarregar al mestre de cases Miquel Basart, de Sant Feliu de Guíxols, que hagué de fer els interiors amb guix i *“enlluir les voltes y les parets y fer la cornisa de guix...”*. Va ser construïda sobre una planta de creu grega, amb cúpula octogonal damunt de petxines, profusament decorades amb escaiola que reproduïa decoracions rococó. Gràcies a fotografies antigues, sabem que aquestes decoracions vegetals es perllongaven pel damunt dels murs de banda i banda de l'antiga capella dels Sants Cosme i Damià.¹⁷ Finalitzada l'obra el 1769, es va col·locar l'escut d'armes amb el blasons dels comtes de Palamós sobre l'arc del presbiteri, al mig de la cornisa. Fou tallat per l'escultor Jaume Roura i policromat pel daurador Pau Romaguera, tots dos de La Bisbal d'Empordà.¹⁸ Segons l'historiador Pere Trijueque, aquest escut responia a la forma i als colors que figuren

16.- AHG NP, núm 371; 25/5/1766.

17.- Avui en dia aquestes decoracions en escaiola del vestíbul de la capella fonda, antiga capella de Sant Cosme i Sant Damià, han desaparegut, segurament degut a reformes estètiques posteriors de l'interior del temple.

18.- AHG. NP, núm.374; 11/7/1769.

en un disseny que el procurador dels comtes de Palamós va enviar al comissari de l'obra de la capella.¹⁹

Les obres de la capella varen costar unes quatre mil quaranta lliures, que foren pagades pels fidels de Palamós, Sant Joan de Palamós i Vall-llobrega. Sembla ser que els comtes de Palamós varen participar en la construcció amb una petita assignació econòmica. La inclusió de l'escut a l'interior de la capella és una manera de legitimar, de deixar constància d'aquest patronatge. Era una estratègia política que volia transmetre el missatge que els comtes de Palamós es feien partícips dels afers de la vila. També feren gravar a la capella una inscripció (avui en dia desapareguda) que deia: "*Me Cometissa fovet: Locus ac Vicinia fecit*" (la comtessa m'afavoreix, el lloc i els veïns m'edificaren).²⁰ Aquesta no va ser l'única contribució econòmica feta pels comtes en la renovació dels edificis religiosos de la vila; entre 1771-1791 sembla que també beneficiaren la construcció de la nova església del convent dels Agustins, com testimonia l'escut dels comtes de Palamós al damunt del llindar de la portalada de nova església amb la llegenda: "*Comes Palamosii hanc ecclesiam patronan elegit die nona mensis julii anno Domini MDCCLXXXI*". El més curiós d'aquest cas és l'heràldica, puix que l'escut que hi figura no és el del llinatge Osorio Moscoso, com pertocaria, sinó el dels Requesens. Això podria explicar-se perquè, malgrat els nombrosos títols nobiliaris que honoraven el baró de Bellpuig, a la pròpia vila aquest era únicament considerat comte de Palamós, títol que tenia gràcies al seu vincle amb el llinatge dels Requesens. Cal recordar que des de la seva fundació, que es remunta el 1569, a l'època dels Requesens, el convent de la comunitat de frares agustins sempre fou molt afavorit per aquesta casa nobiliària.

Tornant a la capella fonda, es desconeix quan es va realitzar l'encàrrec del retaule del Sant Crist, però s'intueix que el 1770 ja devia estar fet i col·locat al seu emplaçament, perquè el 28 de setembre d'aquest mateix any es va traslladar la imatge citada a la capella nova. Com posa de manifest el reverend Josep Serra, comissari de la construcció de la capella: "*en el dia present, a les dues de la tarda i davant d'algunes persones, s'ha col·locat dins la Capella Fonda la imatge miraculosa del Sant Crist*".²¹ Si es té en compte que el nou retaule era una obra que havia d'integrar l'antiga representació gòtica del Sant Crist, i exaltar litúrgicament, si cabia encara més, aquesta imatge, és improbable que aquest trasllat es fes abans que el nou retaule que l'havia d'acollir estigués sense fer. Per tant, no seria gaire arriscat datar la construcció del retaule entre els anys 1768-1770.

19.- Pere TRIJUEQUE I FONALLERAS, *La parròquia de Santa Maria de Palamós*. Col·lecció guspieres, núm. 12, Palamós, 2003.

20.- Mn PARALEDA, *La villa de Palamós y sus alrededores*, 1901, pàg. 47.

21.- AHG. NP, núm.375; 28/9/1770



Portalada de la Nova Església del Convent dels Agustins (1771-1791) (NS 310) 31736-Arxiu Municipal de Palamós.

Coneixem com era el retaule gràcies a un document fotogràfic que es conserva i que correspon a una data sense determinar, anterior al 1936.²² El conjunt arquitectònic presentava certes característiques pròpies del barroc tardà. El formava un cos principal on hi havia un nínxol que acollia en el seu interior la imatge del Sant Crist, acompanyada per una representació de la Verge Dolorosa de bella factura. Les dues imatges principals apareixien flanquejades per quatre angelons que sostenien una mena de canelobre. Els sòcols i la predel·la ocupaven més d'un terç de l'alçada del retaule, estaven profusament ornamentats amb motius vegetals i caps petits d'àngels. Sobre l'altar apareixen tres grades cobertes d'una decoració de fulles formant retorçades volutes. A cada costat del nínxol s'hi alçaven quatre columnes de fust llis ornamentades amb una guirnalda amb elements vegetals. Al davant, dos àngels a banda i banda eren portadors d'un calze i una llança. L'entaulament de separació entre el cos principal i l'àtic, el formava un gran arc o curvatura que trencava l'estatisme de l'estructura. A la part superior de l'àtic hi havia la figura de Déu Pare. A cada costat hi apareixia un àngel envoltat d'una decoració generosa.

Tota la iconografia descrita girava entorn de la imatge del Sant Crist. Està ben clar que el mestre imaginari que va executar l'obra, l'havia projectada per dignificar aquesta talla de gran vàlua religiosa. Això, ho aconseguí amb l'aportació d'una nova iconografia que subratllava la seva significació, amb una al·legoria simbòlica de la passió de Crist. Els àngels de l'àtic portadors d'una columna i d'una escala, respectivament, i els dos àngels que voregen el nínxol, portadors d'una llança amb una esponja al capdamunt i un calze, el primer, i d'una llança i un calze, el segon, representen un grup d'éssers celestials que, segons la iconografia cristiana, assisteixen a la passió de Crist per tal de confortar el Jesús home en el seu dolorós final de la vida terrenal. Com a atribut, cadascun d'aquest àngels porta un o diversos instruments relacionats amb la passió, símbols que havien de ser presentats davant del Déu Pare que observa atentament l'escena des de la seva posició al damunt de l'àtic, com a mostra que la passió s'havia consumat i amb això s'havia aconseguit la salvació del gènere humà.

La tipologia de l'obra recorda el retaule del convent de Santa Clara de Vic, d'atribució i datació encara incerta,²³ però sobretot el retaule major de l'església de Sant Sever de Barcelona²⁴, construït els anys 1754-1755 per Pau Costa i el retaule major de l'església de Sant Lluç de Girona, fet entre 1727-1729 per Jacint

22.- Com la majoria de retaules catalans el 1936 fou desmuntat i portat arran de platja on fou cremat, juntament amb altres peces de l'interior de l'església de Santa Maria de Palamós.

23.- Mentre Aurora Pérez Santamaria l'atribueix el retaule a Jacint Morató el també historiador Carlos Dorico ho considera una obra de Pere Costa. Aurora PÉREZ SANTAMARÍA, "Retaules catalans del barroc tardà. Algunes consideracions". *LOCUS AMOENUS*, num. 5, 200-2001, págs. 220-221.

24.- Carles DORICO I ALUJAS, "El retaule major de Sant Sever i la darrera estada de Pere Costa a Barcelona (1754-1757)". *LOCUS AMOENUS*, num 3, 1997, págs 123-145.



Escut dels comtes de Palamós sobre la Portalada de la Nova Església del Convent dels Agustins (1771-1791) (NS 310) 31736-ARXIU MUNICIPAL DE PALAMÓS.

Morató, tot i que les feines de policromia i daurat no van finalitzar fins el 1740.²⁵ Amb la diferència que els dos primers retaules citats ofereixen una visió molt més classicista i el de Palamós apareix molt més carregat d'elements decoratius, molt propis del període rococó i, en aquest sentit, més proper a la generositat ornamental de l'obra de Morató. Si els comparem, veurem que hi ha certs trets comuns en els elements més pròpiament arquitectònics, no només en les columnes del cos principal sinó en l'estructura i la distribució de les imatges. També es troben certes coincidències estilístiques amb el retaule de Santa Anna de la Catedral de Girona, d'autor desconegut, i realitzat en una data posterior, el 1777. Alguns elements ornamentals són gairebé calcats, com la decoració geomètrica de l'entaulament i els capitells de les columnes, que semblen trets d'un mateix motlle. Aquesta tipologia correspon a una forta influència de corrents europeus italians i francesos, dotats d'un cert classicisme que s'imposava cada cop més. És evident que el corrent renovador que impulsaren els Morató va tenir certa reminiscència en l'autor del retaule de la Capella del Sant Crist de Palamós.

Si analitzem detingudament el retaule veiem que: el treball arquitectònic, els elements decoratius, la imatge del Sant Pare, el àngels de la part inferior del nínxol i la Verge Dolorosa són una obra de certa qualitat i mostren unitat, mentre que les figures d'alguns minyons i els àngels portadors dels atributs de la passió són més maldestres. El que fa pensar que, en la consecució del retaule, hi van intervenir dues mans diferents.

25 .- Teresa AVELLÍ, "Noves aportacions al catàleg d'obra de Jacint Morató Soler: el retaule major de Sant Lluç de Girona". *LOCUS AMOENUS*, núm 8, 2005-226, pàgs 173-203.

Si bé no ha perdurat cap document que hagi vist encara la llum, i que ens permeti conèixer l'autoria del retaule del Sant Crist de Palamós, sí que podem plantejar una hipòtesi versemblant que podria explicar la intervenció de dos escultors en la mateixa obra.

Sabem que els treballs de construcció de la capella es van iniciar el 1766, i tenim constància que ja estaven finalitzats el 1769, quan es va col·locar l'escut dels comtes de Palamós. Però per afinar la datació, el més probable seria situar la contractació i realització del retaule entre 1768 i 1770, quan les obres eren pròximes a la seva fi o ja acabades. Coincidint amb aquestes dates, justament els escultors Joan i Esteve Espinet i el fuster Ignasi Espinet, tots ells germans, varen arribar a Palamós.²⁶ Tot i que no apareixen citats en cap escriptura relacionada amb les obres de la capella fonda, no es pot negar que es tracta d'una estranya coincidència. Els tres fills del també escultor Pere Espinet, natural de Pardines, segurament venien procedents de Torroella de Montgrí, on havien viscut uns anys. A partir de 1768 s'estableixen a Palamós, on consta que tingueren obrador d'escultura i realitzaren tot tipus d'encàrrecs arreu de la comarca. Si tenim en compte que en aquell moment no hi surt esmentada la presència de cap altre escultor a Palamós i que en aquest ofici sovint els artistes es desplaçaven allà on hi havia feina, és a dir, quan rebien un encàrrec important per a dur-lo a terme al mateix lloc, és força versemblant la idea que l'autoria del retaule del Sant Crist de Palamós pogués ser atribuïda a Joan Espinet (1753-1815) i Esteve Espinet (1756-1833), que actuaren com a escultors, i a Ignasi Espinet (?-1803) que segurament es deuria encarregar de la feina de fusteria. A jutjar pels encàrrecs²⁷, sembla ser que Joan Espinet tingué molta més qualitat, finor i habilitat en l'art d'esculpir que el seu germà Esteve, un fet que explicaria aquestes diferències estilístiques i qualitatives entre algunes figures del retaule. Al meu parer, el cos principal del retaule manté un caràcter molt unitari i la verge dolorosa presenta la suficient qualitat per atribuir-la a Joan Espinet. Mentre que el grup d'àngels portadors dels objectes de la passió, on s'evidencia una major desproporció i manca d'expressivitat i de dolçor, probablement hauria sortit de les mans d'Esteve Espinet.

Un cop finalitzat el retaule, els Espinet reberen nombrosos encàrrecs locals i de viles properes, la qual cosa els féu decidir a quedar-se a Palamós, on varen contraure matrimoni i tingueren fills (per cert, algun d'ells també escultor). No s'ha trobat documentació que els relacioni amb cap altre projecte a Palamós, en la construcció de la nova església del convent dels Agustins o en la Capella del

26.- Segons el llibre de casaments de la parròquia de Santa Maria de Palamós, el 17 de maig de 1769 Joan Espinet va contraure matrimoni amb la palamosina Catarina Sureda. Això és un indicatiu que aquest escultor va arribar una mica abans d'aquesta data. En aquest mateix document s'especifica que la família paterna resideix a Torroella de Montgrí.

27.- Aurora PÉREZ SANTAMARÍA, *L'art religiós a Palafrugell*, Quaderns de Palafrugell, Ajuntament de Palafrugell, 2007, pàgs. 82 i 120.



Retaula del Sant Crist, atribuït a Joan i Esteve Espinet (1768-1770).

Carme. Però referent a aquest darrer edifici, finalitzaré aquest estudi apuntant que són molt sospitosos els àngels (de bona factura) esculpits en les mènsules de la nau de la capella del Carme, que presenten moltes afinitats estilístiques amb les mateixes figures representades en el retaula de la capella del Sant Crist que atribueixo a Joan Espinet (28); esperem que en pocs anys apareguin noves proves: un document que confirmi aquesta hipòtesi o bé obri una nova via d'estudi al respecte.

28.- Uns àngels que de nou ens remeten a les figures de minyons esculpides per Pau Costa en el retaula de l'església de Sant Sever de Barcelona.